

Dokumentumismeret

A dokumentum fogalma, fajtái

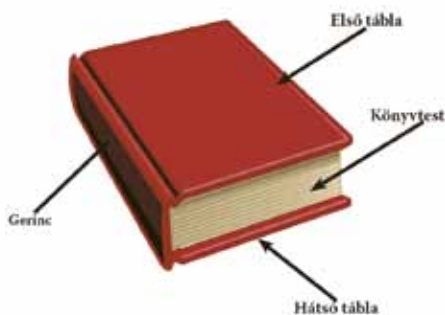
A **dokumentum*** az ismereteket rögzítő információhordozó. Mai fogalmaink szerint ide tartozik a könyv, a folyóirat, a napi- és hetilapok, de a zenei CD, a filmszalag, és a számítógép memóriája is stb. Első megközelítésben a **dokumentumokat két csoportba sorolhatjuk: a nyomtatott és a nem nyomtatott dokumentumokra.**

A dokumentum megjelenési formája az emberiség története során folyamatosan változott. A dokumentumokat kezdetben *kézírással* rögzítették. Mivel ez a folyamat meglehetősen lassú és költséges volt, hatalmas ugrást jelentett Gutenberg találmánya, a szétszedhető és újra összerakható nyomóformát használó *nyomda*. (Az első így előállított könyv a 42 soros Biblia volt, melyet Gutenberg 1454-1455-ben készített.)

A következő lépést a *hang, illetve a látvány rögzítése* jelentette. E két terület ma is gyorsan fejlődik. Edison fonográfja helyett ma már MP3-lejátszót használunk; a kémiai úton előhívott papírképeket kiszorították a digitális képek; a filmszalag mellett pedig előbb a videoszalag jelent meg, majd a DVD-lemez.

Gutenberg 42 soros Bibliája. Mikor nyomták?

A kötött könyv részei. Miben tér el a fűzöttől?

A könyv

A könyvtárak legmeghatározóbb dokumentuma a könyv. A **könyv*** írásjelekkel rögzíti azokat a szellemi alkotásokat, amelyeket szeretnénk megőrizni és terjeszteni.

Fizikai megjelenését tekintve a **könyv kétféle lehet: keménytáblás (kötött) vagy puhatáblás (fűzött)**. A *keménytáblás* könyv lapjait cérnával varrják össze, és az így kapott könyvtestet rögzítik a kötéstáblába. Igényesebb esetben a kötéstábla vászonból vagy bőrből készült borítást is kaphat. A *puhatáblás* könyvek lapjait egymáshoz ragasztják, és a könyvtesthez is ragasztással rögzítik a kartonból készült fedelet. Gyakori, hogy egy könyvet mindkét változatban kiadják, ilyenkor a két változat között a „kötve”, illetve a „fűzve” jelzéssel tesznek különbséget.

A könyvek nemzetközi azonosítására az **ISBN szám*** (*International Standard Book Number* [internesönöl sztenderd buk námbör]) **szolgál**. Az azonosító egyedi, még egy könyv különböző kiadásai is eltérő számot kapnak. A hazánkban kiadott könyvek ISBN száma korábban 963-mal vagy 615-tel kezdődött, ma ezt megelőzi a 978 vagy 979 számsor is. (Ma már megegyezik a vonalkóddal.) Az ISBN szám azonosítja az adott könyvet a *Magyar Nemzeti Bibliográfiában* is.

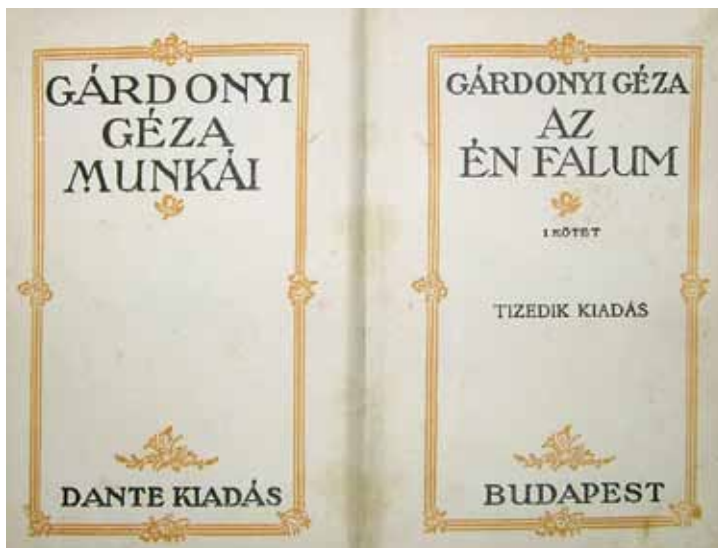

Az ISBN szám és a vonalkód egy korábban kiadott könyv hátulján

Ha belelapozunk egy könyvbe, akkor láthatjuk, hogy **a könyv két jól elkülöníthető részre tagolható**: a főszövegre és a járulékos részekre. A **főszöveg a szerző érdemi mondanivalóját tartalmazza, a járulékos részek pedig kiegészítik, magyarázzák azt**, vagy segédletekkel látják el a könyvet. Ilyen járulékos részek a *címnyegedív*, az *előszó*, a *tartalomjegyzék*, az *irodalomjegyzék*, a *tárgymutató* stb.

A *címnyegedív* általában **4 oldalból áll**. Az első a **szennycímoldal**, amely csupán a szerző nevét és a könyv címét tartalmazza. Ezt követi a **sorozatcímoldal**, amely egy könyvsorozat esetén a sorozatra vonatkozó adatokat tartalmazza. A legfontosabb oldal a **címoldal**, amely kötelezően tartalmazza a szerző nevét, a mű címét, a kiadó nevét, a kiadás évét és helyét. A negyedik a **copyrightoldal** [kopirájt], ide kerülnek a szerzői jogokra vonatkozó adatok, a mű létrejöttében szerepet játszó személyek neve és a kiadó adatai.

A szerző nevét és a könyv címét a könyv **gerincén** is feltüntetik, ha vízszintesen nem fér el, úgy hagyományosan alulról fölfelé írják (de ma ettől már gyakran eltérnek).

A sorozatcímoldal és a címoldal Gárdonyi Géza könyvének a két világháború közötti kiadásában. Milyen kötelező adat hiányzik a címoldalról?

Adatok egy könyv gerincén